

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ [ਸੁਹਾਗਣਿ]: ਸੰਕਲਪ-ਮੂਲਕ ਅਧਿਐਨ

Dr. Harjot Kaur*

Professor in Punjabi, Department of Distance Education, Punjabi University, Patiala

-----X-----

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਚਨਾ ਹਲ। ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਯੋਧਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹਲ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆਓ ਗਿਆਓ ਹਲ। ਇੱਕ ਹਕੀਕੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਮਜਾਹੀ। ਦੁਨਿਆਓਵੀ (ਮਜਾਹੀ) ਪ੍ਰੇਮ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹਲ, ਜਦਕਿ ਹਕੀਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੀਰ ਦੀਆਓ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਭਾਵ ਇੱਕ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਧਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਦੀਵੀ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਲ ਅਤੇ ॥ਬਿਰ ਸੁਹਾਗਣੀ॥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹਲ। ਸੁਹਾਗਣਿ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਖਰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹਲ:

ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਪਿਆਓਰੇ।।

(ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ722)

ਸੁਹਾਗਣਿ ਖਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੋਇਆਓ ਹਲ ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਾਗਣਿ, ਸੁਹਾਗਨਿ, ਸੁਹਾਗਣੀ, ਸੋਹਾਗਣੀ, ਸੋਹਾਗਣਿ, ਸੋਹਾਗਣੇ, ਸੁਹਾਗਣੇ, ਸੋਹਾਗਵਤੀ, ਸੋਹਾਗਲ, ਸੁਹਾਗੇ ਅਯੋਦਿ।

ਸੁਹਾਗਣਿ

ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾ ਪਿਰੁ ਮਰਲ ਨ ਜਾਏ।।

(ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ 3 ਪੰਨਾ245)

ਸੁਹਾਗਨਿ

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਉਪਿ ਸਰੀਰੁ ਸੋਈ ਸੁਹਾਗਨਿ ਕਹਲ ਕਬੀਰੁ।।

(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ, ਪੰਨਾ338)

ਸੁਹਾਗਣੀ

ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਸਹਿ ਨਾਲਿ ਪਿਆਓਰੇ।।੬

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ19)

ਸੋਹਾਗਣੀ

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਤੁਸੀ ਰਾਵਿਆਓ ਕਿਨੀ ਗੁਣੀ।।੬

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ17)

ਸੋਹਾਗਣਿ

ਸਾਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਾਚਲ ਨਾਮਿ ਪਿਆਓਰੇ।।

(ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ244)

ਸੋਹਾਗਣੇ

ਤਿਸੁ ਬਣਿਆਓਹਭ ਸੀਗਾਰ ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣੇ।।

(ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ1362)

ਸੁਹਾਗਣੇ

ਹਰਿ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣੇ ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਲ।।

(ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ544)

ਸੋਹਾਗਵਤੀ

ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਅੰਹਿਬੁਧਿ ਹਤੀ ਰੀੜੁ ਸਾ ਨਾਨਕ ਸੋਹਾਗਵਤੀ ਰੀ।।

(ਸੂਰੀ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ739)

ਸੋਹਾਗੇ

ਉਨਵਿ ਘਨਹਰੁ ਗਰਜਲ ਬਰਸਲ ਕੋਕਿਲ ਮੋਰ ਬਲਰਾਗਲ।।

ਤਰਵਰ ਬਿਰਖ ਬਿਹੰਗ ਭੁਇਅੰਗਮ ਘਰਿ ਪਿਰੁ ਧਨ ਸੋਹਾਗਲ।।

(ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ1197)

ਸੁਹਾਗੇ

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਬਨਿਓ ਸੁਹਾਗੇ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਭਲੇ ਅਚਾਰੇ।।

(ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ1268)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ॥ਸੁਹਾਗਣਿ॥ ਵਿਚਾਰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਏਲ;

ਸੁਹਾਗਣ

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1 ਪੰਨਾ 60)

ਸੁਹਾਗਣਿ ਸੋਭਾਗਯ ਵਾਲੀ, ਸੋਭਾਗਵਤੀ ਸੁਹਾਗਣੀ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਜਿਸਦਾ ਪਤੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹਲ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਗਮਾਤਰ ਦੇ ਭੇਤ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗਣਿ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਲੀਕਿਆਉਂਦੀ ਗਿਆਉਂਦੀ ਹਲ ਪਰ ਸੁਹਾਗਣਿ ਖਬਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਜੀਵਨਿਸਤਰੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆਉਂਦੀ ਗਿਆਉਂਦੀ ਹਲ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹਲ ਜਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਰੱਖਦੀ ਹਲ। ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਤੇ ਬਿਹਬਲਤਾ ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨੌਰ ਅਯੋਊਂਦੀ ਹਲ ਜਿੱਥੇ ਨਾਇਕਾ ਸਜੀ ਉਂਗਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਨੇਹ ਦਾ ਇਹੁਹਾਰ ਕਰਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹਲ ॥ ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ।।” ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਯੋਵੇਖ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਪਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਚਿਤਰਿਆਉਂਦੀ ਹਲ:¹

ਤੇਰੇ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ ਦੰਤ ਰੀਸਾਲਾ।।

ਸੋਹਣੇ ਨਕ ਜਿਨ ਲੰਮੜੇ ਵਾਲਾ।।

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆਉਂਦੀ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਢਾਲਾ।।

(ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ 1 ਪੰਨਾ 567)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਜੀਓ।।

ਕਵਲ ਨਲਨ, ਮਧੁਰ ਬਲਨ ਕੋਟਿ ਸਲਨ ਸੰਗ ਸੋਭ।।

(ਸਵਈਏ ਮਹਲਾ 4, ਪੰਨਾ 1402)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧਨੁਪਿਰ ਜਾਂ ਨਾਰਭਤਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆਉਂਦੀ ਹਲ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਿਆਉਂਦੀ ਹਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੇ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ ਭਰਿਆਉਂਦੀ ਹਲ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਿਜਾਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਕੀਕੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਮੇਲ ਹਲ ਜਿੱਥੇ ਇਸਤਰੀ ਅਯੋਪਿਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਕੋਢੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਲ। (ਤੁਧ ਬਿਨ ਅਢ ਨ ਮੋਲੇ।।) ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹਲ। ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ॥ ਸੁੰਦਰ ਅਯੋਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ॥ ਸੋਹਾਗਣੀ ॥ ਜਾਂ ॥ ਸੁਹਾਗਣਿ ॥ ਖਬਰ ਦੁਆਉਂਦੀ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਉਂਦੀ ਹਲ। ਸੱਚੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਉਹੀ ਹਲ ਜਿਸਦਾ ਪਿਆਉਂਦੀ ਸੱਚਾ ਹਲ ਅਤੇ ਜੋ ਅਯੋਪਿਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਅਯੋਪਿਣੇ ਪ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹਲ। ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਪਤੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਲ ਭਾਵ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹਲ, ਉਹ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਹਾਗਣ ਹਲ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਜੋ ਪਤੀ ਪਿਆਉਂਦੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਲ, ਉਹ ਦੁਹਾਗਣ ਹਲ। ਬਾਰਾਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿੱਚ ਦੁਹਾਗਣ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤੁਖਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੰਨਿਆਉਂਦੀ ਹਲ ਜੋ ਸੁਹਾਗਵੰਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਸੜਦਾਬਲਦਾ ਹਲ। ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਤਖਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੁਹਾਗਣਿ, ਸੁਹਾਗਣਿ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਹਲ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਹਿਮਾਂਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਡੋਹਾਗਣਿ ਕਿਹਾ ਹਲ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਰੋਂਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਹਲ।

ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਡੋਹਾਗਣਿ ਨਾ ਪਿਰੁ ਅੰਕ ਸਮਾਇ।।

ਪੁਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੀ ਕਿਉ ਮਿਲਲ ਗਰਬਿ ਮੁਠੀ ਬਿਲਲਾਇ।।

॥ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਣ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:

ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਾਈ ਭਾਗਣਿ

ਜੈ ਪਿਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ

(ਪੰਨਾ 959)

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ। ਇਹ ਖਬਰ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਰੂੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਸੁਹਾਗਣ ਨੂੰ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ :²

॥ ਨਾਨਕ ਧਨੁ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਸਰ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ। ❀

(ਪੰਨਾ 19)

ਮਹਲਾ ਤੀਜਾ ਨੇ ਸੋਹਾਗਣ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚਿਤ੍ਰਣ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਤੂ ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ

ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੇ ਭਾਉ।

ਨਾਨਕ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨ ਹੋ

ਟੰਦਰਿ ਸਚੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ ਖਸਮੈ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ।।

(ਪੰਨਾ 785)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਉਸੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸੋਹਾਗਣ ਤੇ ਭਾਗਯਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ :

ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਾਈ ਭਾਗਣਿ ਜੈ ਪਿਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ।।

(ਪੰਨਾ 959)

ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ ਰੀ।।

(ਪੰਨਾ 400)

॥ ਦੁਹਾਗਣਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਾੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਪਰ ਇਹ ਖਬਰ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਰੂੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖਬਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦਸ ਇੰਦਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਜਾਂ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਧਵਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧਵਾਸਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਹਨ ³

ਦਸ ਨਾਰੀ ਮੈ ਕਰੀ ਦੁਹਾਗਣਿ।

ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਏਹ ਰਸਹਿ ਬਿਖਾਗਣਿ।

(ਪੰਨਾ 1347)

ਦੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਥਵਾ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋਕੇ ਭਟਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਔਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਮਲਲ ਨਾਲ ਮਲਲਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹਲ। ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ, ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਣਾ, ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਦੁਹਾਗਣੀ। ਦੀਅਥਵਾ ਨਿਖਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਅਥਵਾ ਨੂੰ ਖਸਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅੰਦਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਥਵਾ ਨੌਂਦ ਮਾਣ ਸਕਦੀਅਥਵਾ ਹਨ।

ਦੋਹਾਗਣੀ ਕਿਆਥਵਾ ਨੀਸਾਣੀਅਥਵਾ ਖਸਮਹੁ ਘੁਬੀਅਥਵਾ ਫਿਰਹਿ
ਨਿਮਾਣੀਅਥਵਾ।

ਮਲਲੇ ਵੇਸ ਤਿਨਾ ਕਾਮਣੀ ਦੁਖੀ ਰਲਣਿ ਵਿਹਾਇ ਜੀਉ।।

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1 ਪੰਨਾ72)

ਦੋਹਾਗਣੀ ਮਹਲ ਨ ਪਾਇਨੀ ਨ ਜਾਣਨਿ ਪਿਰ ਕਾ ਸੁਅਥਵਾਉ।।

ਫਿਕਾ ਬੋਲਹਿ ਨਾ ਨਿਵਹਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਸੁਅਥਵਾਉ।।

(ਅਥਵਾ ਸਾ ਮਹਲਾ 1 ਪੰਨਾ426)

ਦੋਹਾਗਣੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈਅਥਵਾ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਹਿ।।

ਪਿਰੁ ਨਾ ਜਾਨਣਿ ਅਥਵਾ ਪਣਾ ਸੁੰਦੀ ਸੇਜ ਦੁਖੁ ਪਾਹਿ।।

(ਅਥਵਾ ਸਾ ਮਹਲਾ 3 ਪੰਨਾ428)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸੁਹਾਗਣ ਤੇ ਦੁਹਾਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਚੱਜੀ ਤੇ ਕੁਚੱਜੀ ਖਬਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹਲ। ਸੁਚੱਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਇਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹਲ ਕਿ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਚੱਜੀ ਹਲ ਜੋ ਪਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪੁੱਖ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੀ ਹਲ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਸਲ ਉਸ ਨੂੰ ਅਥਵਾ ਤਿਮਿਕ ਅਥਵਾ ਨੌਂਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹਲ।

ਭਾਣਲ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘੀਐ ਭਾਣਲ ਮੰਤਿ ਭਰੀ ਅਥਵਾ ਸਿ ਜੀਉ।।

ਭਾਵਲ ਸੇ ਸਹੁ ਰੰਗੁਲਾ ਸਿਫਤਿ ਰਤਾ ਗੁਣਤਾਸਿ ਜੀਉ।।

(ਅਥਵਾ ਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ762)

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਰਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕੁਚੱਜੀ ਕਿਹਾ ਹਲ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਥਵਾ ਤਿਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਚੱਜ ਨਹੀਂ ਅਥਵਾ ਉਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਚੱਜੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥਕ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹਲ।

ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਰੰਗੁਲਾ ਮੋਤੀ ਤਲ ਮਾਣਿਕੁ ਜੀਉ।।

ਸੇ ਵਸਤੂ ਸਹਿ ਦਿਤੀਅਥਵਾ ਮਲ ਤਿਨ ਸਿਉ ਲਾਇਅਥਵਾ ਚਿਤੁ ਜੀਉ।।

(ਅਥਵਾ ਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ742)

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਅਥਵਾ ਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਣ ਅਤੇ ਦੁਹਾਗਣ ਦਾ ਉਲੇਖ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਥਵਾ ਰੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਹਾਗਣ ਦਾ ਖੰਡਨ। ਸੁਹਾਗਣ ਉਹ ਪਤੀਵ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਪਤਨੀਵ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਗਣ। ਖਬਰ ਉਹ ਛੁੱਟਣ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਪੁਰਖ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ :

ਸਹ ਕੀ ਸਾਰ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜਾਨਲ।।

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਸੁਖ ਰਲੀਅਥਵਾ ਮਾਨਲ।।

ਦੁਖੀ ਦੁਹਾਗਣਿ ਦੁਇ ਪਖ ਹੀਨੀ।।

ਜਿਨਿ ਨਾਹ ਨਿਰੰਤਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਕੀਨੀ।।

(ਅਥਵਾ ਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ793)

ਭਗਤੀ ਕਾਵਿ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਪਣਾ ਰਿਖਤਾ ਜੋੜਨ ਲੱਗਿਆਥਵਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਤੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਤੇ ਸਰਬਸ੍ਰੋਤ ਸਮਝਿਆਥਵਾ ਹਲ ਅਤੇ ਅਥਵਾ ਪਣੇਅਥਵਾ ਪਣ ਨੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ, ਅਭਿਨਾਸੀ, ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਸਜੀਵ, ਸੁਜੱਗ, ਸਰਵ ਖਕਤੀਮਾਨ, ਖਸਮ, ਮਾਲਕ, ਸਵਾਮੀ, ਪਰਮ ਪਿਆਥਵਾ ਰੇ ਪਤੀ ਦੀ ਅਥਵਾ ਗਿਆਥਵਾ ਕਾਰੀ ਸੁਪਤਨੀ ਕਿਹਾ ਹਲ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਥਵਾ ਰੇ ਦੀ ਅਥਵਾ ਗਿਆਥਵਾ ਕਾਰੀ ਇਸਤਰੀ ਹਲ, ਕਿਉਂਕਿ:

ਇਸ ਜਗ ਮਹਿ ਪੁਰਖੁ ਏਕੁ ਹਲ ਹੋਰ ਸਗਲੀ ਨਾਰਿ ਸਬਾਈ।।

(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ591)

ਸਭਨਾ ਕਾ ਸਹੁ ਏਕੁ ਹਲ ਸਦ ਹੀ ਰਹਲ ਹਜੂਰਿ।।

(ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ510)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੇਕਾ ਘਰ ਤੇ ਮੁੜ ਅਥਵਾ ਪਣੇ ਸ਼੍ਰੋਤ ਵੱਲ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਹੁਰਾ ਘਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆਥਵਾ ਹਲ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਧਵਾਤਾਂ ਦੁਆਥਵਾ ਰਾ ਵਿਆਥਵਾ ਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਲ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦਾਜਦਹੇਜ ਲਲ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਲ ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਤ ਤੇ ਮਾਣ ਬਣੇ। ਇਹ ਦਾਜਦਹੇਜ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਸਤਾਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਅਥਵਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਪੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਲ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ:

ਸਭਨਾ ਸਹੁਰੇ ਵੰਣਾ ਸਭਿ ਮੁਕਲਾਵਣਹਾਰ।।

ਨਾਨਕ ਪੰਨੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਸਹ ਨਾਲਿ ਪਿਆਥਵਾ ਰੇ।।

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ50)

ਸੋਹਾਗਣੀ ਇਸਤਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਸੱਚ ਦੇ ਭਿੰਗਾਰ ਦੁਆਥਵਾ ਰਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਭਿੰਗਾਰਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਖਸਮ ਨੂੰ ਪਿਆਥਵਾ ਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹਲ। ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਸਦਾ ਸਲਾਹੁਤਾ ਦੀ ਪਾਤਰ ਬਣਦੀ ਹਲ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਬਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹਲ ਅਜਿਹੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਕਦੇ ਵਿਧਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ:

ਕਾਇਆਥਵਾ ਕਾਮਣਿ ਅਤਿ ਸੁਅਥਵਾ ਲਿਉ ਪਿਰੁ ਵਸਲ ਜਿਸੁ ਨਾਲੇ।।

ਪਿਰ ਸਚੇ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ।।

(ਅਯੋਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ483)

(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ754)

ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹਲ ਜੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਪਾਤਰ ਬਣੇ। ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਜਾਂ ॥ਥਿਰ ਸੁਹਾਗ॥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ, ਸ਼੍ਰੋਤ ਜਾਂ ਗੁਣ ਅਪਨਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੭ਰੂਰੀ ਹਲ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਯੋਪਣਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਸੇ ਸਹੀਅਯੋਸਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ।।

ਖਸਮੁ ਪਛਾਣਹਿ ਅਯੋਪਣਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਯੋਗਲ ਦੇਇ।।

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ38)

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਲਅ ਤੇ ਭਾਉ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਜੀਵਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ॥ਤੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਹੁੰਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਉਹ ਵਡਭਾਗੀ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹਲ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਸਰਵਵਿਅਯੋਪਕਤਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ੭ਰੂਰੀ ਹਲ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਉਹੀ ਕਰਮ ਕਰੇਗੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹੋਣ:

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਕਉ ਸਮਝਾਵਲ।।

ਸੇਈ ਕਮਾਵਲ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਲ।।

ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਲ।।

(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ737)

ਭੁਭ ਅਮਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਜਸ ਸੁਨਣਾ, ਸੇਵਾ, ਸਤਿ ਸੰਗਤ, ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵਾਤਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਯੋਗੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹਲ। ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲਨਾਲ ਸਾਧਕ ਜੀਵਾਤਮਾ ਲਈ ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਯੋਗ ਕਰਨਾ ਵੀ ੭ਰੂਰੀ ਹਲ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੀ ਖਪਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਨ ਹਿੰਸਾ, ਨਿੰਦਾ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮਹ, ਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਕਪਟ ਅਯੋਦਿ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸਹਿਜੇ ਅਯੋਉਂਦੀ ਹਲ, ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ।⁴ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਕੰਤ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਭੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਪਣੇਅਯੋਪ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ, ਭਿੰਗਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਕੀਓ ਸਿੰਗਾਰੁ ਮਿਲਨ ਕੇ ਤਾਈ।।

ਹਰਿ ਨ ਮਿਲੇ ਜਗ ਜੀਵਨ ਗੁਸਾਈ।।

.....
ਪੰਨਿ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜੋ ਪੀਅ ਭਾਵਲ।।

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਅਯੋਵਲ।।

ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਥਿਰ ਸੋਹਾਗਣਿ ਬਣਨ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦੀ ਹਲ।⁵ ਸੁਹਾਗਣਿ ਇਸਤਰੀ ਜਗਤ ਨਾਲ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹਲ। ਉਹ ਦੁਨਿਆਯੋਵੀ ਕੰਮਕਾਜ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹਲ। ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਯੋਵੀ ਹੋਇਆਯੋਵੀ ਜਗਤ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ। ਜੋ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਵਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਕਮੀ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹਲ। ਉਸਨੂੰ ਅਯੋਪਣਾ ਅਯੋਪਾ ਚੀਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹਲ। ਸਾਧਕ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂਭਰਮਾਂ, ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਤਿਆਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਲ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਰਮਕਾਂਡ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੋ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਅਯੋਵੀ ਵਰਤ, ਨੇਮ, ਸੁੱਚ ਅਯੋਦਿ ਦੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਦੀਅਯੋਵੀ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਢੋਗ ਹੀ ਰਚਦੀਅਯੋਵੀ ਹਨ। ਭੋਖਾਂ ਨਾਲ ਸਹੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ:

ਛੋਡਹਿ ਅੰਨੁ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡ।।

ਨਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾ ਓਹਿ ਰੰਡ।।

(ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ873)

ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਕ ਦੁਨੀਅਯੋਵੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਲੁਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਲੁਕਲੁਕ ਉਹ ਸਭ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਕਰ ਲਲਣ ਪਰ ਘਟਘਟ ਦੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਖਸਮ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਲ।⁶ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਅਯੋਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਵਰਗੇ ਅੱਗੁਣ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਈਰਖਾਵਸ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਛੋਟੇਵੱਡੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾਈ ਕਰਦਾ ਹਲ। ਅਯੋਪਣੇ ਅੱਗੁਣ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਪਣੇਅਯੋਪ ਨੂੰ ਉਸ ਖਸਮ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹਲ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ॥ਸੋਹਾਗਣਿ॥ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੀ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਢੂਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੂ ਤਉ ਤਨਿ ਕਾਈ ਕੋਰ।।

ਜਿਨਾ ਨਾਉ ਸੁਹਾਗਣੀ ਤਿਨਾਂ ਝਾਕ ਨ ਹੋਰ।।

(ਸਲੋਕ ਖੇਖ ਟਰੀਦ, ਪੰਨਾ1384)

ਸੁਹਾਗਵਤੀ ਬਣਨ ਲਈ ਜੀਵਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਅਯੋਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ, ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ, ਸੇਵਾ, ਦਇਆਯੋਵੀ, ਅਯੋਦਿ ਦੇ ਗੁਣ ਪਲਦਾ ਕਰਨੇ ਪਲਣਗੇ।⁷ ਜਿਹੜੀ ਇਸਤਰੀ ਅਯੋਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਪਲਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਪਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਤੜਪਦੀ ਹੋਈ ਦੂਜੀਅਯੋਵੀ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਪੁੱਛਦੀ ਹਲ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹਲ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਰ ਕਰਮ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਰੀਝਦਾ ਹਲ:

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਵਾਹਲ ਸੋਹਾਗਣੀ ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ।।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੇ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਹਿਕਮਤ ਹੁਕਮੁ ਚੁਕਾਈਐ।।

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ722)

ਸੁਹਾਗਣਿ ਅਯੋਪਣੀ ਸਾਧਨਾ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਮਝਦੀ ਹੋਈ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰਦੀ ਹਲ ਕਿ

ਸਾਧਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਮਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹਲ।
ਸਾਧਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅਯੋਜਿਤਮ ਗਿਆਯੋਜਿਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਮਲਾਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਲ ਤਾਂ ਸੁਹਾਗਣ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
ਅਯੋਜਿਤਮ ਅੰਗ੍ਰਿਸੰਗ ਸਮਝਦੀ ਹਲ:

ਮਾਨੀ ਤੂੰ ਰਾਮ ਕਲ ਦਰਿ ਮਾਨੀ।।

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਏ ਬਿਨਸੀ ਸਭ ਅਭਿਮਾਨੀ।।

.....

ਨਿਕਟਿ ਵਰਤਨਿ ਜਾ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਨਿ ਦਹਦਿਸ ਸਾਈ ਜਾਨੀ।।

(ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨ੍ਹ1228)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਗਣ ਲਈ ਬਾਲੜੀ ਖਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ॥ਥਿਰ
ਸੁਹਾਗ॥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੋ ਵਿਧੀ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹਲ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਦੀ
ਹਲ। ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉੱਤਮ ਹਲ। ਇਸ ਨਾਲ
ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹਲ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਲਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ
ਹਲ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਦੁਆਯੋਗਿਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ
ਉਪਦੇਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹਲ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਬਾਲੜੀ
ਲਈ ਅਯੋਜਿਤਮ ਵਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਲ, ਜਿਸਨੂੰ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ॥ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ॥ ਦੇ ਖਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆਯੋਜਿਤਮ
ਹਲ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਹਾਗਣਿ ਦੇ ਵੇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ
ਚੇਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆਯੋਜਿਤਮ ਹਲ ਕਿ ਇਹ ਵੇਸ ਭਾਵ ॥ਥਿਰ ਸੁਹਾਗ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ॥, ਕਦੇ ਮਲਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਵੇਸ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ
ਮਲਲ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਚਰਮਾਉਦੇ ਹਨ:

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਧਨ ਬਾਲੜੀਏ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਵਹਿ ਸੋਈ ਰਾਮ।।

ਸਦਾ ਹੋਵਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਫਿਰਿ ਮਲਲਾ ਵੇਸੁ ਨ ਹੋਈ ਰਾਮ।।

(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨ੍ਹ770)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਬੜੇ ੋਰਦਾਰ ਖਬਦਾਂ ਦੁਆਯੋਗਿਰਾ ਮਾਤ੍ਰਾਪਿਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਕੇ ਹੋਰ ਜਪਤਪ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੇਅਰਥ ਦੱਸਿਆਯੋਜਿਤਮ ਹਲ।⁸ ਸੱਚਾ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹਲ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ
ਹਉਮਲ ਦਾ ਪਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਲ। ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿੱਠਾ
ਬੋਲਣਾ, ਹਲੀਮੀ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਅਯੋਜਿਤਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਸੋਹਾਗਣੀ ਸਦਾ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆਯੋਜਿਤਮ ਹਉਮਲ ਅਯੋਜਿਤਮੁ ਗਵਾਇ।।

(ਅਯੋਜਿਤਮ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨ੍ਹ428)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਰਾਖਿਆਯੋਜਿਤਮ ਉਰਧਾਰਿ।।

ਮਿਠਾ ਬੋਲਹਿ ਨਿਵਿ ਚਲਹਿ ਸੇਜਲ ਰਵਲ ਭਵਾਰੁ।।

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨ੍ਹ31)

ਇਸਤਰੀਅਯੋਜਿਤਮ ਜਿਹੜੀਅਯੋਜਿਤਮ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀਅਯੋਜਿਤਮ ਧਾਰਨੀ ਨਹੀਂ
ਬਣਦੀਅਯੋਜਿਤਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ॥ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਪਭਿਭ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ
ਉਹ ਇੱਕੋਇੱਕ ਛਿੰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਖਨਾਂ ਲਈ ਲੋਚਦੀਅਯੋਜਿਤਮ ਹਨ
ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀਅਯੋਜਿਤਮ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਰਪਾ
ਨਾਲ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਬਣ ਸਕਣ।⁹ ਇਹ ਮਿਹਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਰਦਾ

ਹਲ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਜੀਵਅਯੋਜਿਤਮਾ ਨੂੰ ਅਯੋਜਿਤਮ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਕਰਨਾ
ਹੁੰਦਾ ਹਲ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸਦਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਡੇਰੇ
ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹਲ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ
ਰੰਗ ਹੋਰ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ:

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਰੰਗੁ ਹੋਇ ਘਣੇਰਾ ਰਾਮ।।

(ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ 4, ਪੰਨ੍ਹ844)

ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਉਹੀ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਲ, ਜਿਸ ਘੜੀ
ਇਸਤਰੀ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਲਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਮਾਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਲ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਹਲ।¹⁰ ਪਰ
ਇਹ ਸੁਹਾਗਣਿ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ
ਹੁੰਦੀ ਹਲ। ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਯੋਗਿਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

ਸੇ ਸਹੀਅਯੋਜਿਤਮ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ।।

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨ੍ਹ38)

ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ॥ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹਲ ਉਹ
ਦੁਨਿਆਯੋਜਿਤਮ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਲਦੀ
ਹਲ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਫਲਲਦੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ। ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਖੁਭ ਲੱਛਣ ਵੀ ਅਯੋਜਿਤਮ
ਦੁਨਿਆਯੋਜਿਤਮ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ
ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ
ਨੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਲ:

ਨਾਨਕ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆਯੋਜਿਤਮ ਚਿਹਨੁ ਹਲ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ
ਖਸਮਲ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ।।

(ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨ੍ਹ785)

ਉਹ ਅਯੋਜਿਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਇੰਗਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹਲ ਤਾਂ ਉਸ
ਵਿੱਚ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਦਾ ਖਸਮ
ਉਸਨੂੰ ਅਯੋਜਿਤਮ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਯੋਜਿਤਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਲਦਾ ਹਲ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅਯੋਜਿਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੀ ਅਯੋਜਿਤਮ ਗਿਆਯੋਜਿਤਮ
ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹਲ:

ਅਯੋਜਿਤਮ ਗਿਆਯੋਜਿਤਮ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਅਯੋਜਿਤਮ ਮੇਲੀ ਕਰਤਾਰਿ।।

ਨਾਨਕ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆਯੋਜਿਤਮ ਹਰਿ ਸਾਚਾ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾਰਿ।।

(ਸੂਹੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨ੍ਹ785)

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਖੁਭ ਅਮਲਾਂ
ਦੁਆਯੋਗਿਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ
ਸਕਦੀ ਹਲ ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰ ਖਸਮ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹਲ ਅਰਥਾਤ
ਸੁਹਾਗਣਿ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਲਦੀ ਹਲ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ
ਚਰ੍ਹ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੀ ਚਹੇਤੀ ਪਤਨੀ ਬਣੀ ਰਹਿ
ਸਕਦੀ ਹਲ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਹਰ ਥਾਂ ॥ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹਲ। ਉਹ
ਮਨੁੱਖਾ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ
ਸੁਹਾਗਣਿ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਦਾ ਪਦ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆਯੋਜਿਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹਲ।

ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਚਨਾਕਾਰ ਮਹਾਨ ਕੋਝ, ਭਾਖਾ
ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, 1981, ਪੰਨਾ 206.

ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ, ਵਿਖਵ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਝ, ਪੰਨਾ 19

ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖਵ ਕੋਝ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ), ਪੰਨਾ 205

ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭਲਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮਲਾਂ ਮਿਲਿਆਓਣਿ (ਅਓਸਾ
ਮਹਲਾ 5)

ਉਦਮ ਕਰੋਦਿਆਓ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵਦਿਆਓ ਸੁਖੁ ਭੁੰਚਿ।। (ਵਾਰ
ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 522)

ਕਰਿ ਬਲਰਾਗ ਤੂੰ ਛੋਡਿ ਪਾਖੰਡ ਸੋ ਸਹੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਲ।।
(ਅਓਸਾ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ 440)

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆਓ ਧਰਮ ਸੀਗਾਰ ਬਨਾਵਉ ਸਫਲ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕਾ
ਅਓਪੁਨੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਉ।। (ਬਿਲਾਵਲ ਮ: 1, ਪੰਨਾ 812)

ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਸੁਣਲ ਵੇਦੁ ਨ ਜਾਣਲ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ।। ਮਾ ਪਿਉ
ਪਰਹਰਿ ਕਰਲ ਤਪ ਵਣਖੰਡਿ ਭੁਲਾਂ ਫਿਰਲ ਬਿਬਾਣੀ।।
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰਤਾ ਪਉੜੀ 13)

ਸਾਈ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸਾਈ ਭਾਗਣਿ ਜਲ ਪਿਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ।।

.....

ਕਰਮਹੀਣ ਧਨ ਕਰਲ ਬਿਨੰਤੀ ਕਦਿ ਨਾਨਕ ਅਓਵਲ ਵਾਰੀ।।

ਸਭਿ ਸੁਹਾਗਣਿ ਮਾਣਹ ਰਲੀਆਓ ਇਕ ਦੇਵਹੁ ਰਾਤ ਮੁਰਾਰੀ।।

(ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 959)

ਸਹੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਲ ਸੋ ਦਿਨ ਕਾਮਣਿ ਨਉ ਧਿਰ ਪਾਈ।।

ਅਓਪੇਣੇ ਕੰਤੁ ਪਿਆਓਰੀ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕ ਸਾ ਸਭਰਾਈ।।

(ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ 722)

Corresponding Author

Dr. Harjot Kaur*

Professor in Punjabi, Department of Distance
Education, Punjabi University, Patiala

E-Mail – arora.kips@gmail.com